

szet milyen elterjedt Abessziniában, ahol ezek a festők a riporterek és a lelkesítők szerepét töltik be. (H. L.)

OROSZ „EXPORTFILMEK.“ Pudovkin a *Potemkin* cirkáló s a *Vihar Azsia* felett rendezője egy alkalommal az orosz filmről nyilatkozva azt mondotta, hogy minden, amire filmrendezőnek szüksége van: az emberanyag. A játékeladatok — mondotta — nem a színész, hanem a rendező elé tornyosodnak, akinek feladata, hogy a szereplőkből valóságos lelki reakciókat váltson ki a film számára. A szinpadai és a filmszínész szerepe közti különbség Pudovkin szerint a kettő technikai alapjának másféleségéből származik. A szinpadai színész szerepét összefüggésben, folyamatosan alakítja, míg a filmszínész csak töredékesen, részletcselekményben a rendező utasításai szerint. Az alakítás, az alkotás maga csak a kész filmben válik művészi teljesítménnyé; a film az összevágás után kapja sajátos ütemét, sajátos formáját. A film szüzsé mellett az emberanyag, a szereplő valóságos lelki reakciója a lencse előtt és az összevágás az a három tényező, mely a rendező biztos ideológiai kezelésében azzá a rendkívüli művészi és társadalmi cselekedetté teszi az orosz filmet, aminek ma ismerjük.

Az orosz-román diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatok felvétele után most már Romániába is rendszeresen jut orosz film, amit a romániai közönség ismeretlen forrásból eredő és egyáltalán nem találó jelzővel „exportfilm“ címen ismer. „Irányzat nélküli“, „öncélú művészet“ ez számára, hiszen — „exportfilm“. Polgárunk u. i. indokolatlan ultraradikalizmussal a film végén feltétlenül világfelforgatásra buzdító felhívást szeretne hallani. Így az a célirányos társadalombíráli hatás, amit az itt látott filmekben a polgárságra nézve negatív jelentésű szatira az előkészített nézőből kivált, teljesen elsikkad. (Ha hatás alatt a részvevést, a szüzsében való belehelyezkedést, a saját viszonyainkra való alkalmazást, a film világának a magunk világával való összevetését értjük, vagyis azt a szellemi munkát, amire a film buzdít!)

Romániában 7 év előtt véletlenül elkerült a *Vihar Azsia felett* c. film a nagyszerű *Inkisinovval*, aki azonban csak Pudovkin filmjében volt az a sodró nagyság, — ma az európai film zürzavarában a német nemzeti-szocialista filmek statisztika szerepeiig jutott. Láttuk a szétszabdalt *Kék Express*-t és néhány orosz rendezőnek az Unio határain kívül készült filmjét, melyek minden művészi erényük ellenére is kivétel nélkül valami hiány érzetet keltettek. Ilyesmit Reed-Eisenstein *Tiz-napja*, *Dovsenko* termékenység-szimfóniája, a *Föld* vagy az *Igdembu* c. vadászfilm pillanatig sem kelt a nézőben.

Az első „exportfilm“, amit Romániában láttunk, a *Nevet a világ*. Szatira ez a vendéglátó, művészpártoló, férjfogó „művésznőről“ és családjáról, a közhasználatú amerikai dzsesszről és az állandóan pózban álló „nagy művész“-ről. A *Nevet a világ* az első orosz vigjáték, finom és derüs ötletek sorával, a fényképadta komikus lehetőségek teljes kihasználásával, amerikai börleszk tempóval, amely végül is önmagát gunyolja ki. A film első képütemeiben egy pásztor lép elő európai politikusok neveire hallgató jószágoktól és vig falusi muzsikus barátaitól követve. Derüs falusiak szorgoskodnak a festői tájban, ahol a vig csoport élén a pásztorral poétikusan végigvonul. A tengerpartra érve a pásztor a hullámok közé veti magát és távolabb a strandon a szárazra lép. Itt a formátlan testek s a naplopás bőven kínálkozó komikumát mutatja be a rendező. (A filmszínházba betévedt nyárspolgárabb közönség megbotránkozva felzug.) A pásztor az élveteg „művésznő“ a nagy zeneszerző-

vel téveszti össze, akit meghódítani vágy. Meghívja a pásztor vacsorára a családi penzióba, ahol a pásztor egyszerű furulyája hangjával mindenkit elbűvöl. A művészt elismeréssel ünneplik s közben a pásztor állatai, kik urukat kerülő uton ide is követik, a szomszédos ebédlőben felfalják a vendégeknek készített kitűnő ételeket, kiisszák a remek borokat, s garázda mulatozók módján mindent összezúznak, ami e finom lakásban csak összezúzható. Az ünnepeltről kiderül, hogy nem azonos az ünnepelttel és kirepül. A darab második felében a pásztor szive hölgyét keresve Moszkva egyik zenés színházában a személyzet elől menekülve a hangverseny dobogóra téved és megtépett ruhái rendezgetése közben öntudatlanul vezényli a Liszt-rapszódíát játszó zenekart, melyből ilyenmódon fölöttébb bohó hanghatásokat csal elő. Hasonló sorsra jut az amerikai hot-dzsessz, amit amerikaikat is megtévesztő tempóval, ötletes képekkel és groteszk zenével gunyol ki a film: a filmben első tiszta példányát adva nemcsak a belőle félreérthetetlen társadalmi összefüggések, de egy sajátos film műfaj szatirájának is. Pozitív, nem úgy, mint Chaplin, aki mindig rezignációba fullad.

A második film *Osztrovszki Vihar* című színpadi drámájából készült. A feudális Oroszország világa, a megcsontosodott családi szervezet s az óhitű buzgalom légköre elevenedik itt meg. E fojtogató világból az egyén nem talál kiutat, mert az ellentmondások jelenvalóságán túl, a megrendülést még nem jelzi a társadalmi szeizmográf...

1860. Valahol mélyen bent Oroszországban, a Volga mellett, egy kis falu. A társadalmi hydrák és az egyén harca a gazdag kereskedő család keretei között drámává nő. A vagyont összetartó özvegy anya keres asszonyt a fia számára. A fiú kereskedő, az anya kreációja, engedelmes báb, „jó gyermek“, vallásos és kicsit kretén, akj álmodozó asszonyával kurtán, durván elintézi a házaselet köteleességeit, de szavait, amelyek vágyakról, ábrándokról szólnak, nem hallja meg. A lakodalmauk a film első nagy jelenete. Öntik az alkoholt s a hájas kulákok önkivületbe isszák magukat. Az emberanyagnak, a típusoknak olyan sorakozója ez a jelenet, aminőt a legkitűnőbb európai filmek egyike, Korda VIII. Henrik tömegjeleneteiben még csak meg sem közelít. A fiatalok házaselete sivár, tragikus. Az anyós zsarnok: féltékeny gyűlölete ott ül a házon; gonoszságok porzanak, füstölnek, kavarnak az ebédlő asztala körül, de ebéd után áhitatos ima hangzik el a család szájáról. Vasárnap átszellemlült arcok a templomban és pöffeszkedő felvonulás, a rang, a vagyon és az előkelőség sorrendjében. Ifjú városi férfi tűnik fel. Ápolt, nyugodt, bánatos, vízszemű jelenség. Szerelem lobban, amely az ifju asszonyban lassan elhamvasztja a házasság szentségéről való meggyőződését. A férj elutazik, indulása előtt az asszony megcsókolja csizmája orrát. Ez a szokás. Az erőtől, animális életkedvtől duzzadó sógornő, nem diabólikusan, de a hazug szellem megtiprásának tudatalatti vágyától fűtve megvalósítja a két szerelmes találkozását. A férj hazatér, mindent a legnagyobb rendben talál. Feldúlt asszonyán nem észlel semmit. Vasárnap a templomban az asszonyt az ikonok előtt földreveti az ortodox extázis. Kikiáltja a bűnét a gyülekezet előtt. Gyalázat és megvetés. A falu felzug. A férj, aki két nap előtt a városi bordélyban dorbézolt, most felölti a megsértett családfő zord, ítélő szerepét. A szerető csomagol. A nőt nem viheti magával, hisz' a fiatal polgáremberre karrier vár Oroszországban. Miközben a korcsnában garázdálkodó férj elhatározza, hogy meggyilkolja az asszonyt, — az önmaga vet véget életének. A Volgába veti magát. A rendező az 1860-as évek alakjait a mai realista lencse elé állítja, lehámozza róluk a romantikát s valóságos társadalmi összefüggéseik között tá-

masztja fel őket. Így aztán világuk és életük annyira eleven, hogy a néző újra átéli a követelést: ezen változtatni kell, mert 1860 itt még jelenvaló. És ezt akarta Pudovkin, valamint e két film rendezői és munkatársai.

Méliusz József

A „GÖMÖRI DIÉTA“ EGYENES UTJA. November közepén a szlovénköi Rimaszombat olyan tanácskozás színhelye volt, amely joggal tart számot a csehszlovákiai magyar értelmiség haladó rétegeinek érdeklődésére. Az életbe kikerült „magyar nemzeti alapon álló“ fiatal diplomások ültek össze, hogy sorsproblémáikról tanácskozzanak. Helyzetük kilátástalansága hajszolta őket a zöld asztalhoz. Zavaros elégedetlenség hangjait hallottuk, éppen úgy, mint az Ungváron, Beregszászon, Losoncon, Prágában és más városokban megtartott különböző irányú diákösszejöveteliek előadásáiban meg hozzászólásaiban.

„Mi, az életbe kikerült magyar diplomások sokat szenvedtünk, sokat csalódtunk. Mi józanok, szkeptikusak, hogy ne mondjam pesszimisták vagyunk“ — jelentette ki Szilassy István ügyvédjelölt. Mekkora elkeseredés lappanghat ezekben a rétegekben, ha fegyelmezett és minden szavára kényesen ügyelő szónokuk ilyen megrázó szavakban fakad ki? Valahogyan a gombaszögi táborozók második garnitúrájának eszmélkedésévé sűrűsödik ez a tanácskozás. Csak a Sarlós optimizmus hiányzott, ami a reménytelen, vergődő értelmiségi fiatalság hangos vétóját a haladó törekvések világtávlatába ágyazva, pozitív megoldások felé terelhetet volna.

A „gömöri diéta“ mérlege ebből a szempontból negatív eredményel zárult. Éles kifakadásokat hallottunk a Magyar Akadémikusok Köre, a Prohászkaok és minden más alakulat ellen. A bírálatnak azonban hiányzott a szilárd tengelye. A baloldal számára, amelynek plattformja egyedül adhatott volna a kritikának pozitív tartalmat, csak elvető hangjuk akadt. Így minden elégedetlenség a nihilista mindent tagadás benyomását keltette, amely jó terepet nyújtott azoknak, akik a zavarosban halászva toboroznak sötét terveik számára híveket.

Bármennyire is tiltakoztak az ankét résztvevői a párttitkárok ellen, bármennyire is hangsúlyozták egy „tisztán gazdasági szervezkedés“ szükségességét, végül is a százszor kompromittált pártpolitikusok kerültek tulsúlyba. A „csak figyelőnek“ kiküldött vagy meghívott Szent-Ivány, Eszterházy és mások az ankét utolsó napján döntő szóval kerültek előtérbe. Az egész fellépés egy komédiás megrendezetség benyomását keltette. Mintha csak azért hallgattak volna az első napokban, hogy a színjáték végén nagyhirtelen kilépve a homályból, annál nagyobb nyomatékkal mondhassák ki az elhatározó szót. Ősdi politikai kortesfogásokkal igyekeztek a fiatalság mindegyre utat törő elégedetlenségét és tiltakozását a regresszív törekvések zavaros pocsolójába levezetni.

A politikamentesnek és szigorúan gazdasági jellegűnek ígért ankét így egy bűvészi fordulattal regresszív magyar pártok utszéli civakodásává és egy új pártalakulás csírájává vedlett. „Mi nem akarunk most itt pártot alakítani, — jelentette ki Ragályi Antal dr. — De ebből a mozgalmából egykor még kinőhet egy új egységes párt a régi kezetek likvidálásával“.

Nem hiányoztak azonban a „józan“, az aktivizmus felé törő hangok sem. Sőt, elszórtan a baloldal felé is akadt egy-egy tárgyilagos megállapítás. A szociáldemokratákat pedig egyenesen együttműködésre szólí-